

"כחם היום" - הוליא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו
באורחים, ולפי קראתו מלמעט שלא היו אורחים באים הביא
המלאכים עליו כדמות אנשים" (רס"י בסס הגמרא בית פ"ו ע"ב)

לשם מה היה צריך הקב"ה להוציא חמה מנרתיקה, שתרחיק את האורחים, ואחר
כך לשלוח במיוחד מלאכים בדמות אורחים" יכול היה שלא להוציא חמה
מנרתיקה ומנילא לא היה צריך לשלוח מלאכים מיוחדים!

התשובה היא, שהקב"ה הכין מענה לשאלה שישאלו המלאכים את משה רבינו
כעבור מספר דורות. כשעלה משה למרום לקבל את התורה קפצו
המלאכים ורצו לשורפו בהבל פיהם. אמרו להקב"ה: מה לילוד אשה בינינו? מה עשה
הקב"ה? הפך את דמותו של משה רבינו כדמותו של אברהם אבינו, ואמר להם: וכי לא
אכלתם אצלו? ולא הכניס אתכם אל ביתו בכבוד גדול? מול טענה זו לא היה למלאכים
מענה, והקב"ה יכול היה למסור את התורה למשה (מדרש שמות רבה פרשה כ"ח, א').

אך עדיין יש להבין את דברי המדרש: וכי בעבור מנת בשר מוכנים המלאכים לוותר
בקלות שכזאת על התורה הקדושה, היקרה מפנינים וכל חפצים לא ישוו בחי'!

הרה"ג מעוז ומגדול, חכם יעקב מוצפי זצ"ל, היה אומר על כך: משל לבן מלך
שהיה קשור מאוד לאביו, שהיה מרבה לפנק אותו. יום אחד נכנס שר
האוצר אל המלך. ביקש המלך מבנו לצאת מהחדר, כיון שיש לו עניינים חשובים
להסדיר עם שר האוצר. בפעם אחרת הגיע שר הבטחון, ושוב ביקש המלך מבנו לצאת,
שכן יש ענייני בטחון חשובים על סדר היום. כך היה עם שר המשטרה וכו'. נסל חבן
למשכב, אך לא מצאו הרופאים תרופה למחלתו. נכנס למלך אדם פיקח ואמר למלך
שיש לו תרופה למחלת הבן. הוא ביקש מהמלך לצוות על השרים לקנות מסכות
בדמויות של חיות שונות, וכל אימת שאחד השרים יהיה נזקק לדבר עם המלך יחיה
עליו לחבוש את המסכה על פניו ולרקוד בפני בן המלך. ואכן כך עשו השרים. יום
אחד הגיע שר האוצר וחבש לראשו מסכה בדמות של פיל. הורה לו המלך לרקוד עם
המסכה, וכך עשה. כך עשה גם שר הבטחון כשמסכה בדמות דוב על פניו, ושר
המשטרה כשמסכה בדמות זאב על פניו. כעבור זמן מה הבריא בן המלך. שאל חמלך
את אותו פיקח: מה הסוד שבדבר? ענה לו: הבן חלה מפני שהיה מאוד קשור לאביו
וחי בהרגשה שהוא האדם החשוב ביותר אצל המלך בכל הממלכה. כאשר נוכח חבן
לדעת שהמלך מחשיב את שריו, ועוד מבקש מהבן לצאת כאשר הם באים לפגוש את
המלך - הבין שיש חשובים ממנו בממלכה, ונפל למשכב. לכן הציע אותו פיקח למלך
להורות לשרים להיכנס אליו עם מסכה, כדי להבהיר לשרים עצמם שאין הם חשובים
יותר מבנו. כאשר ראה בן המלך שהשרים באים עם מסכות מצחיקות ורוקדים לנגדו,
הבין שהשרים אינם חשובים יותר ממנו, שהרי הם באים כדי לרקוד ולשמח את בן
המלך. מחשבה זו הרגיעה אותו, והוא נרפא ממחלתו.

הנמשל: המלאכים חשבו שהם החשובים ביותר אצל הקב"ה, יותר מאשר עוז
ישראל, ולכן היה ברור להם שהתורה צריכה להישאר ברשותם. מן
עשה הקב"ה להביש להם 'מסכות' והוריד אותם בדמית בני אדם העושים המלאכים
נדרשו ללכת אך אברהם אבינו לבשרו ולהראות כאילו הם אוכריים או הבני המלאכים
שהם המעשי 'מוציאים הצגה' האברהם. מני אותם שרים שרק בכזו נר' ה' או
המלאכים נדרשים הרצון הענה בפני אברהם, היו נאדרתם השני יותר ויותר על נ' ו'
ה' היו נאדרתם השני יותר ויותר על נ' ו'

3112
כ"ב

"הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמית אנשים (רש"י)

1 תמיהה גדולה היא: וכי יתכן לומר, חלילה, שנעלם מעיני הקב"ה שיצטרך לשלוח לו אחר-כך אורחים עקב גודל צערן של אברהם? בודאי שלא! ואם כן, מדוע מתחילה הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה?

בשו"ת "לחם שלמה", הביא הגאון רבי שלמה זלמן עהרנרייך, אב"ד שאמלויה, פירוש נחמד ויקר בשם זקנו:

6 כתב רבי יהונתן אייבשיץ ב"יערות דבש" (ח"א דרשה ד') בביאור המעשה הידוע המובא בגמרא בתענית (כה). על רבי חנינא בן דוסא שהיה עני מרוד ושלחו לו מן השמים רגל שולחן מזהב, וסירבה אשת רבי חנינה לקבל את הרגל לאחר שחלמה ששאר הצדיקים יישבו בגן עדן על שולחן בן ארבע רגלים ואילו הם על שולחן בן שלוש רגלים, והתפלל והחזירו, עיין שם.

11 וביאר ה"יערות דבש" שלכאורה עני שאין בידו לקיים מצות צדקה נגרעת זכותו מן העשיר המקיים מצות צדקה. אולם האמת היא להיפך, כי העשיר שיש לו מן הנמנע שיתן צדקה בתכלית השלימות, אבל העני שאין לו והוא חושב במחשבתו שאם היה לו היה נותן באופן הטוב ביותר עד אין שיעור, וכלתה נפשו ומצטער על שאינו יכול לקיים המצוה - הרי דינו כמי שחישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, שמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ונמצא שעושה בשלימותו יותר מהעשיר העושה בפועל.

2 והנה, אברהם אבינו היה מרכבה למידת החסד, עמוד הגמילות-חסדים, ובכל זאת בודאי לא יצא ידי חובתו בעשיית חסד וצדקה באופן הנעלה ביותר ובכל האפשר. ומכיון שהקב"ה רצה שיושלם שכרו בתכלית השלימות, על כן הוציא חמה מנרתיקה כדי שלא יבואו אורחים, ואז הצטער אברהם אבינו מאוד ונסשו כלתה לאורחים, להאכילם ולשמשם, ובגודל הצער וההשתוקקות נשלם שכרו בתכלית השלימות. ובאשר ראה הקב"ה כי כבר גדלה תשוקתו במידה הגדולה ביותר, מיד "והנה שלושה אנשים נצבים עלי"...

3
ה' וישלחנו
ה' וישלחנו

(יט, ג) כי משחתים אנחנו את המקום הזה כי גדלה צעקתם את פני ה' וישלחנו ה' לשחתה.

1 | אתנחתא להורות הפסק בין דיבור "כי משחתים אנחנו את המקום הזה" לדיבור "כי גדלה וגוי וישלחנו ה' לשחתה", והיינו שהיו להמלאכים חשבונות עצמיים להשחית את סדום כדי להנקם מהבזיון שעשו להם באמרם "הוציאם אלינו ונדעה אותם", שרצו אנשי סדום להזיקם באופן היותר מגועל ומשוקץ, ובערה חמת המלאכים לתבוע עלבונם.

2 | ויבוארו הדברים על פי דברי הרמב"ם פ"ד מהל' יסודי התורה וז"ל שינוי שמות המלאכים על שם מעלתם הוא ולפיכך נקראו חיות רבות יתרו המעלה מן הנב וכו' יתרו עשירית היא מעלת הצורה, שנקראה אישית והם המלאכים היונויים על הנבואה יוצאת

1 | ולהלן על פסוק (כב) "כי לא אוכל לעשות דבר" פרש"י זה עונשן של מלאכים על שאמרו כי משחתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן לפיכך לא זזו משם עד שהוזקקו לומר שאין הדבר ברשותן, עכ"ל. ויש לעיין הרי הוסיפו "וישלחנו ה' לשחתה", וא"כ כוונתם כי משחתים אנחנו בשליחותו של הקב"ה ומה הטענה עליהם. ובבראשית רבה (פרשה נט) על שאמרו "כי משחתים אנחנו" נדחו ממהיצתן מאה ושלושים ושמה שנה [שנאמר אצל יעקב (ויצא כתיב) "והנה מלאכי אלקיך עולים ויורדים בך שי"ע פרשה ס"ג] יש להבין קשר עונש הכו לאמירה זו כשנעניו במעשי המקרא ובין ויורדים וכו' הנמנית שהענינו חמה "את המרכבה וכו' ק"ו

ואם לעולם הזה ודבור וכיו"ב, ויתכן
מקבלים גם בחינת בחירה הנמצא באדם,
זו שמצינו בעוזה ועזאל שבנפלא מן השמים
בלו מדת התאוה ולא כבשו את יצרם (עי'
ש"י יומא סז: ובילקוט פרשת בראשית רמז
יד). ולכן באו גם המלאכים שבאו לסדום
כלל נגיעה עצמית ואמרו "כי משחיתים
אנחנו את המקום הזה" (אתנחתא) מצד
צמינו לנקום הבזיון, וחוף מזה "כי גדלה וגוי'
יישלחנו ה' לשחתה".

ועל היות בהם מדת בני אדם, נענשו שלא
חזרו למרום, שאין שם מקום לתכונת בני
אדם. ותשובתם היתה בראותם בן אדם
שמתגבר על נגיעותיו ולא איכפת לו בזיונו
לל, והוא מכלל "הנעלבים ואינם עולבים
שומעים חרפתם ואינם משיבים וכו' עליהם
הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו"
(שבת פח:), אז יראו שגם בן אדם יש בכחו
לבטל תכונותיו והרגשותיו, וממנו ילמדו לבטל
תכונת בני אדם הנדבק בהם. והיו צריכים

את יעקב אבינו כשברח מבית אביו שנשאר
בעירום ובחוסר כל, שלקח אליפו ממנו כל מה
שהיה לו ולא נשאר כי אם במקלו (עי' רש"י
ויצא כט, יא וישלח לב, יא), ואין לך עלבון גדול
מזה, ואעפ"כ לא אכפת לו כלל והמשיך
בדרכו בלי שום השתנות ברוחו, "וישכב
במקום ההוא" בבטחון אמיץ בהקב"ה, כמו
שקראו עליו חז"ל (ב"ר פרשה סח, א) הפסוק
(משלי ג, כד) "אם תשכב לא תפחד ושכבת
וערבה שנתך", וקיים בעצמו תפלת מר בריה
דרבינא (ברכות יז:). "ולמקללי נפשי תדום
ונפשי כעפר לכל תהיה", אז ראו המלאכים
שגם בן אדם שהוא בעל בחירה מתולדה יכול
להתגבר על הרגשותיו הבהמיות, ולמדו מזה
לבטל נגיעתם, ואז ניתן להם רשות לחזור
למרום.

למה אברהם תיקן רק תפילת שחרית — ולא גם מנחה וערבית?

וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה' (יטו).

"אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר וישכם אברהם בבוקר
אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפילה וכו', יצחק
תיקן תפילת מנחה וכו' יעקב תיקן תפילת ערבית וכו' (בסדח
ס:)

5

ובאמת שיש להבין, מפני מה לא תיקן אברהם אבינו גם תפילת מנחה ותפילת
ערבית, הלא היה הראשון שקרא להקב"ה "אדוןך" והבין כי השם יתברך מתנהג עם
בריותיו כאדון עם עבדיו, וכמו עיני עבדים אל אדוניהם כן עינינו אל ה', וכי העבד
צריך לחסדי רבו בשחרית בלבד ולא בצהרים ובערב?

בדרוש נפלא מבאר זאת הגאון והדרשן הנודע רבי מנחם צבי טאקסין, שממנו
עולה המסקנה כי אכן כן, אברהם אבינו היה מוכרח לתקן רק תפילת שחרית,
יצחק מוכרח היה לתקן דוקא תפילת מנחה ויעקב — לתקן אך ורק תפילת
ערבית!

כי הלא כבר כתבו במדרש וכן ברמב"ן ד"ל כי "מעשה אבות סימן לבנים", וכל
הנהגת אברהם אבינו היתה כנגד הזמן שבאו בני ישראל למצרים ויצאו ממנה
ברכוש גדול עד זמן חורבן בית ראשון. הנהגת יצחק היתה כנגד זמן בית שני עד
לחורבנו והנהגת יעקב היתה כנגד זמן הגלות האחרונה שאנו נמצאים בתוכה
היום בעוונותינו, עד שנשוב לארצנו במהרה בימינו.

והנה, ידוע שיש להקב"ה שתי הנהגות שבהן הוא מתנהג עם עם ישראל: הנהגה
ניסית, שהיא הנהגה נגלית (שבהם הקב"ה נגלה בכל תוקפו וכוחו) והנהגה טבעית
שהיא הנהגה נסתרת (שבה כביכול אין רואים את יד ה'). כאשר נתבונן בתולדות
ימי עם ישראל נראה כי מאז יצאו בני ישראל ממצרים ועד גלות בבל בחורבן
הבית הראשון התנהו הקב"ה עם ישראל בהנהגה ניסית, כי אז ראו כל עמי הארץ
שה' שוכן בישראל והדרו על עמו. לכן על התקופה היא חיקן אברהם אבינו —
שהנהגת ה' עמו היתה, כאמור, כנגד תקופה זאת — את תפילת שחרית, שהיא
תפילת מנינה לשהש בליל היום.

הסתלקה הנבואה ובית המקדש היה חסר חמישה דברים. ועל כן אמרו חז"ל: "תפילת המנחה עד הערב", עד אשר תחשך השמש. יצחק, אם כן, לא יכול היה לתקן תפילת אחרת!

כאשר נחרב בית המקדש השני, החלה הנהגה נסתרת בכפלים, כמו שאמר הכתוב "ואנוכי הסתר אסתיר וגו'", ולכן יעקב שהנהגתו היתה מורה על תקופה זו של הגלות עשה יקיה ההסתר פנים עד ביאת הגואל במהרה בימינו, תיקן תפילת ערבית. ועל כן אמרו חז"ל: "תפילת ערבית אין לה קבע", יען כי הדבר תלוי בנו אם נשוב בתשובה הלא אז לילה כאור יאיר ונצא מחשכת הגלות!

"איר יקרות" - ברכות כו:

8) עיקר חכמה

כב, יד ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה.

הענין, דאמרו ז"ל, בישראל מחשבה טובה מצטרפת למעשה, מחשבה רעה אינה מצטרפת למעשה. ובאומות אינו כן רק מחשבה רעה מצטרפת למעשה ומחשבה טובה אינה מצטרפת למעשה. והא"י, "הקב"ה אינו בא בטרוניא עם בריוחיו" (עבודה זרה ג, א), ולמה העמיד

הקב"ה נביאים לאומות העולם, כדי שלא יאמרו: אילו העמדת לנו נביאים (כמשה היינו עובדים להקב"ה - במדבר רבה יד, לד). אך הביאור, כי בהמסרו יצחק את נפשו על קידוש שמו יתברך, ומאז והלאה הוקבע

לטבע קיים באומה הישראלית להימשך אחרי רצון תהשגחה מעומק הלב ולמסור נפשם ורוחם על קידוש שמו יתברך, כאשר עשו

אבותינו באלף החמישי והשישי כידוע, עד כי כעה יוקשה על נפש הישראלי מה זה

נסיון להאשל הגדול צור מחצבתנו אברהם ויצחק. וכן כתב הרמב"ם בהלכות גירושין, שמפני זה גט המעושה, על פי דין הוי, הואיל שנפש הישראלי חשוקה לרצון השם באמת.

לכן אם מחשב הישראלי לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מצטרפת למעשה, כי המחשבה נתעצמה וחקוקה בנפש הישראלי, ומצדו אין

עיבוב כלל. אבל חשב לעשות רעה, היא רק כפורחת והבל גוף, שעלה במחשבתו מאיוה סיבות שונות, אבל זה אינו מרצונו הטוב והאמת. לא כן באומות העולם, נפשם איוחה

דע, ורשע תאות נפשו, ואם יחשוב בטוב, זה

אינו חקוק אצלו, רק עלה מאיוה סיבה, אבל לא נתעצמה בנפשו כלל. ולכן אמרו בסנהדרין 3/ ירושלמי (פרק א הלכה א): אף הקב"ה אינו

דן יחידי, שנאמר (דברי הימים ב יח, יח) ויאמר לכן שמעו דבר ה', ראיתי את ה' יושב על כסא, וכל צבא השמים (עומדים על

ימינו ושמאלו). אעפ"כ חותם ביהדין שנאמר ויטעם שם פסוק יט: ויאמר ה', כי יפתה את אהאב מן ישראל ויעל ויפל ברמה גלעד.

היינו שמחשבה בלב אף המלאכים אינם יודעים כמו דכהו "אחתי ה' לבדו ביום

הגט זהו גט כשר... ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס... שאין אומרים "אוי" אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב מן התורה, כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצרו חרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב ללעשות, או עד שנתרחק מדבר האסור לעשות - אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו ב"ע" ה"רעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש - מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, כרוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות - ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר "רצה אני" - כבר גרש לרצונו... רבינו מבאר כי היסוד בעם ישראל אותו הניחו אברהם ויצחק

דשבת ז'. לכן לגמר דין היו צריכים לידע מחשבתו, לכן חותם יחידי. ובאחאב, היה מה שהסתו איזבל אשתו, ולזאת היה דינו "מי יפתה את אחאב" מידה כנגד מידה. ואם כן כעת שכבר עקד את יצחק, ונעשה נפשו כליל לה, ושוב בניו יהיו חושקים מטבעם לעשות רצון הקב"ה, ויהיה מחשבה טובה מצטרפת למעשה, ומחשבה רעה לא יהיה מאומה נחשב, וזה אינו רואה שום גברא זולתי הבורא יתברך שמו. לכן אמר,

בשעת העקידה, הוא המקור לדברי הרמב"ם: "מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, כרוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות." ה' יראה" - שהוא יביט למחשבותיהם ויראה למעלליהם, כי "עיניו פקוחות על כל דרכי איש לתת לאיש כדרכו" (ירמיה לב יח)

במדרש (בראשית רבה גו, טז): שם קרא אותו "שלם", (שנאמר "ומלכי צדק מלך שלם" - בראשית יד, יח), אברהם קרא אותו "יראה" (שנאמר "ויקרא אברהם שם המקום ה' יראה"). אמר הקב"ה, אם קורא אני אותו "יראה" כשם שקרא אותו אברהם, שם -

אדם צדיק מתרעם, ואם קורא אני אוונו "שלם", אברהם - אדם צדיק - מתרעם. אלא הרנינו קורא אותו ירושלים, (כמו שקראו שניהם: - "יראה", "שלם" - ירושלים). והענין, דשם היה בדור המבול, והיה בתיבה וזו ופרנס כל הגברים שם בתיבה, והעיקר היה לתקן המדות והפעולות שהמה היו מושחתים, ש"השחית כל בשר דרכו", "ומלאה

הארץ חמס", וכל לימודו היה לתקן המדות והתכונות בכל החי. וזה מורה "שלם", שהוא מורה שכל המין האנושי הוא אדם אחד, וכל אחד הוא אבר מאברי האדם הגדול, וכל אחד נצרך לחברו, כושפע ומשפיע זה מזה, וכולם כאחד נושאים קיום מין האנושי ונצחותו.

אנוכי אברהם התפלסף מאוד בחכמה, ולכן כל דרכי הטועים, וההווכח עמהם, וחקר ביטול כי יש ה' אחד משגות על הכל, ולא מסתמך השגחתו להכוכבים כאמונת הצאצ"ה ומישוה

אברהם, שבידו לו תגלות ולא גיהנום, ובגלותו צריך להיות ההשגחה הפרטית יותר לקיומם, כמו שאמרו "גלו לבבל, שכינה עמם" (מגילה כט, א), ואין כאן מקומו להאריך. וזה "אשר יאמר היום בהר ה' יראה", רצונו לומר, שיתגלה אלקותו בראות כל בשר כבוד ה' בנסיים פרטיים. והנה ירושלים בנויה על שני הדברים, היינו לזכר המושכלות שעיקרן במוח, ולתקן ולקשט המדות שעיקרן בלב. וזהו בכלל מאמרם ז"ל (ברכות ה, א): "לעולם יכנס אדם שני פתחים ואחר כך יתפלל" 24 - זהו המוח והלב 25. ולכן, ירושלים "כלילת יופי משוש לכל הארץ (איכה ב, טו), "ושם עלו שבטים (שבטי י"ה) להודות לשם ה'" (תהלים קכב, ד), כי המדות 26 והמושכלות 27 שניהם גודככו ונטהרו בירושלים. ולכן קרא אותה "ירושלים" על שתי הפעולות. ולזאת בארץ חרוץ, ששם היו המידות לא בהשחתה, כי שם פעלו שם ועבר, לכן ציוה אברהם ליקח אשה לבנו משם, כדברי רבינו גסיס בדרוש ה' 28, שהמדות מושרשות בלב הבנים גם כן, ואין כאן מקומו להאריך. ולכן נקרא ירושלים, "יראה" על שם טהרת המושכלות, ו"שלם" על הזדככות התכונות והמדות, אשר על זה נאמר "כלילת יופי". ואמרו במדרש רבה ויצא פרשה ע': "היא אמרה שאנשי מזרח גדורים מן העריות"; שעל זה פעלו שם ועבר לתקן המידות והתכונות. אך לא הועילו לבני דורם לתקן המושכלות, וכמו שנאמר, וזה שאמרו במדרש רבה (בראשית) פרשה נ"ה: "המוריה": - "שיצאה הוראה לעולם" - זה תיקון המושכלות, "ושיצאה

יראה לעולם" - זה טהרת התכונות ועונש על השחתת המידות, וכמו שכתוב (ויקרא י"ח, כח): ולא תקיא הארץ אתכם (בטמאכם אותה) כאשר קאה הגוי אשר לפניכם. (ושם פסוק כז): כי את כל התועבות האלה עשו (אנשי הארץ אשר לפניכם, ותטמא הארץ). וכדברי ראב"ע כי בארץ ישראל גם העובדי כוכבים שלא נצטוו נענשו על העריות, יעוין שם 29. ועיין תענית טו, א ובתוספות שם 30, ואין כאן מקומו להאריך. וזה דרוש נכבד, ודו"ק.

11 חלק א' חלק ב'

בתיב (י"ט) ומכאן שרה לאמר לא לחקמי כי יראה ויאמר לא כי לחקמי, וממהו המפרשים הלא שרה אמנו שהיתה גדולה בנבואה מאברהם אבינו ע"ה האין שייך לומר שהכניסה מה שחקקה השפת אמה (מהניני ד"ה נפטיק) מבאר ששרה אמנו עשתה תשובה ועל ידי תשובה הרי נעקר החטא לגמרי וכאילו לא היה, ושקיה אמרה שלא לחקקה וזוהי כונה הכתוב כי יראה, היינו כי עשתה תשובה מיראה, זה כן התשובה לעקר

ויש לעיין שהרי הבאת האש והעצים אינה הוכחה ברורה שהולכים להקריב עולה, שיתכן שישתמשו בהם להכין מאכלים על הדרך אשר הם הולכים עליה, ועיקר ההוכחה הוא מהמאכלת שממנו רואים שבדעתו לשחוט, וא"כ למה שאל יצחק רק על האש והעצים, ולא תמה על המאכלת. [ובאמת אינו בפייט שהעלים ממנו אברהם את המאכלת, אבל אינו במשמע מהכתוב.]

ונראה לפרש שבוודאי ידע יצחק שהוא צריך למסור את נפשו להריגה על פי צווי הקב"ה, והיה מוכן ומזומן לקדש שם שמים על ידי קיום מצותו ית', ולכן לא היה קשה בעיניו כלל על המאכלת. אמנם כשראה את האש והעצים וצירפם במחשבתו עם המאכלת הבין שמה שישחוט אברהם עם המאכלת יהיה קרב לגבוה, וזה היה קשה בעיניו, שברוב ענותנותו לא האמין שהוא ראוי להיות קרבן עולה על המזבח, שלצה צריך להיות נקי לגמרי מכל סיג ודופי, ואפילו חסרון כל שהוא למום יחשב ומעכבו מלהיות כולו כליל להקב"ה. ולכן פנה אל אביו בתמהון "הנה האש והעצים", מהאש והעצים הנני רואה שמה שישחוט המאכלת יהיה קרב לעולה, "ואיה השה לעולה" שבוודאי אינני ראוי ליקרב עולה, ורק השה אפשר להקריב לעולה ונחשב כאילו הקריב האדם את עצמו לפניו. ועל זה השיבו אביו "אלקים יראה לו השה לעולה בניי", פני הלא הקב"ה בעצמו אומר שאתה ראוי להיות עולה כמו השה.

מיראה, רק שמהיה תשובה מאהבה, שע"י התשובה מאהבה הרי מעשה העבירה נא לדי חיקונו יש לו מקום צהבריאה, כמו שאמרו חז"ל (יומא פ"ג ב) שנהפך החטא לזכות. חז"ל כונה הפסוק לא כי לחקמי, פירוש שרואים ממנה שיהיה לחוקי, היינו שהחטא יצא לדי חיקונו ויהפך לחוקי טיב ע"י דרגה אברהם אבינו שהיא תשובה מאהבה, ומתשובה זאת יכול לצוה יצחק שנקרה על שם החטא נכבדותו (כל י לחוקי טיב ע"י חלקים)

הענין נכתב להורות לדורות הבאים גדול כח המשובה, שע"י שאדם עושה משובה

יכולתו למחוק את החטא כמו שמעולם לא זה, ולא עוד אלא שזיכולתו לעשות זה מאהבה ולהפוך את החטא לזכות, ה מזה מוצאה לטובה. והאמת הוא כי יש לימוד שלא יבוא האדם לידי יאוש ברחומו מצבו ברוחניות, וזיודעו עד כמה הוא ה שלא כהוגן, כי לעולם לא נמנע ממנו כי המשובה, וכמו שפירש הבית ישראל ז"ע זט"ו ד"ה ואברהם) מה דכתיב (ים, יב) אחרי ימי הימה לי עדנה, היינו כי האדם אחר לא לידי ימי הזקנה וחושב כי אין לו עוד זקום לתקן מה שעיוות כבר בימי הנעורים, דע כי אחרי בלותי - אפילו לאחר שבילה ימים יש לו עדיין הבט לתקן ולחזור לימי נעורים, הימה לי עדנה - יש לו הכח לבוא ידי תשובה בשר, כי על האדם לדעת שהיפלא נה' דבר, וגמילת לעולם זידו לתקן את העבר ולקבל על העתיד.

ובן איתא בקונטרס דברי סופרים מהרה"ק ר"צ הכהן ז"ע (אוח טו), כי לכן הימה כל התהוות בני ישראל באופן נס, שנולד יחזק כשאברהם בן מאה ושרה בת תשעים, לידע כי ישראל אינו חי על פי כללים של דרכי הטבע,

יש לו חיות למעלה מסדר הטבע, כי הרי כל התהוות כלל ישראל בלידם יחזק היה על פי נס, חה להורות כי אין מקום להתייחס אפילו במצב הכי גרוע, כי היפלא מה' דבר. חו היא כונת הכתוב (ישעיה נא, ג) הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברהם וארבעה, היינו כי כל המקוה שיש לבני ישראל היא בזה שמביט אל שורשו ורואה כי משרה אמנו שרשו, שעל פי סדר הטבע לא היה שייך אצלה לידה כלל, מזה בא כל המקוה ישל לכל אדם זיכולתו לשנות דרכו לטוב. וי"ל שזו כונת סיום הפסוק כי אחד קראתיו, כי יש חילוק בין ראשון לאחד, כי ראשון הוא הראשון מהבאים אחריו, אבל אחד אין לו שום שייכות לשני, ואברהם היה רק בצחינת אחד, שעל פי הטבע לא היה זיכולת שובה רבוי הדורות דור שני אחריו. ואעפ"כ ואברהם וארבעה.

ויש להוסיף שאעפ"י שהיה כאן נס שלא על פי דרך הטבע, מכל מקום נתלבש הנס בטבע כמו שאמרו חז"ל (ב"ר מה, ח) על הפסוק הימה לי עדנה, ששבה לימי נערותה, ופי' הרה"ק רבי לייבל איגר ז"ע (נס' אמרי אמת) שלכן נתלבשה בלבוש חה אף שהיה כאן נס לגמרי שלא עפ"י טבע, וקוב"ה לא עבד למגנא, רק כ"א יהיו דורות אחרים שלא יהיו לראים לנשים גלויים, הרי כאן מתן גס להם הדרך לזכות לדרך של נסים בלבוש של טבע.

הנה כל האומות כהיום שריים בפחד גדול, והמתבונן יראה שהקב"ה זיכול לוחם

עם האומות צמדה של פחד, וזוה מחליש כל כוחם וגבורתם, ויהודי לריך לחיות באמונה, ובאשר חיים באמונה אין מקום לפחד כלל, וכמו שציאר הגאון רבי שלמה קלוגר ז"ע הענין מה שנסיון העקידה הוא על שם אברהם ולא על שם יחזק, כי אצל יחזק אבינו לא היה זה נסיון כלל במה שהלך לעקידה ולא התנגד, שהרי היה לו האמונה פשוטה שאם הקב"ה רוצה הרי זידו הוא ליטול את נפשו באופן אחר, שהרי זידו נפש כל חי, ואם כן לא היה מרוח בזה שלא ישמע לדבר ה'. אבל אברהם אבינו הרי לא רצה לשחוט את בנו, ולכן היה נסיון שלא ישמע כדי שלא יהיה לריך לעשות מעשה השחיטה בעצמו. והאדם החי עם אמונה הרי אין מקום לכל הפחדים והיראות, כי יודע כי אין לו רק לירא ולפחד מהקב"ה בעצמו, ואין הוא מלא שמחה, כי אין לו כל היראות של בני אדם האחרים העצבים נע"ן בשפת אמת (פרמ"ג ד"ה בעיני) שמבאר דלכן יחזק שהוא מדת היראה היה בשמחה, כי לא היו לו כל היראות מעיני העולם]. ואיתא בפרי לדיק (וישלם אוח יא; נבנים אוח יא) כי בזמן מלחמת גוג ומגוג תהיה רק פחד, דכתיב (פלהים ג, ד) יושב בשמים יחזק ה' ילעג למו, וזמנינו הרי אנו רואים את זה במוש, והלואי שנזכה להישועה האמיתית. ואנו בני ישראל צריכים לחזק את עצמינו, לא להתייחס ח"ו, רק לטעות בה' ולהטיב מעשינו, ולשמוע הקריאה שקוראים לנו לשוב בתשובה שלימה, ולזכות עי"ז לגאולה שלימה צמהרה.